

DEICTIC STRUCTURES IN ROMANIA: INTERJECTIONS

Florentina Gisela CUMPENAȘU
Lecturer PhD., University of Pitești

Abstract: The present article focuses on interjections and onomatopoeic in Romanian as deictic structures. Due to their multiple uses and meanings, these parts of speech are extensively analyzed and classified from phonetic, structural, semantic and syntactic points of view. The theoretical approach is also supported by a series of relevant examples excerpted from literary works that contributed to a clearer highlighting of the distinctive features of these two parts of speech. In conclusion, the article is a significant step forward to a better understanding of the language facts that characterize these two linguistic units.

Keywords: linguistic sign, interjection, onomatopoeic, deictic structures, context

1. Introducere

Prezentul studiu constituie o abordare teoretică complexă asupra anumitor structuri deictice în limba română, analizând în profunzime interjecțiile și onomatopeele, mai întâi plecând de la teoriile privitoare la semnul lingvistic exprimate de Ferdinand de Saussure și de structuralismul danez (teoria glosematică) și, mai apoi, continuând cu teoriile prezentate în *Gramatica Academiei (GALR 2008)*. S-au făcut diverse clasificări și subclasificări la nivel fonetic, structural, semantic și sintactic, menite să surprindă trăsăturile distinctive ale celor două unități: *interjecții* și *onomatopee* și s-au prezentat aspecte referitoare la utilizarea lor în diferite contexte, atât în limba vorbită, cât și în cea scrisă.

2. Interjecția ca semn lingvistic

2.1. Semnul interjecțional – abordare teoretică

În abordarea acestei problematici, s-a pornit de la principiile exprimate de Ferdinand de Saussure în lucrarea sa fundamentală *Cursul de lingvistică generală*, unde semnul lingvistic era prezentat ca arbitrar și linear. Saussure însuși considera că, pe lângă semne lingvistice complet arbitrare, pot exista și altele parțial motivate, cum ar fi onomatopeele și semnele simbolice.

Astfel, la onomatopee, s-a observat că alegerea semnificativului nu este întotdeauna arbitrară, și că ele nu sunt niciodată elemente organice ale unui sistem lingvistic, deoarece sonoritatea sugestivă pe care unele dintre ele o suscită reprezintă, după Saussure, un rezultat întâmplător al evoluției fonetice. S-a recunoscut și existența într-un număr foarte redus a onomatopeelor autentice, cele de tipul *glou-glou*, *tic-tac*, afirmându-se în cazul acestora că „alegerea lor este deja într-o oarecare măsură arbitrară, pentru că ele nu sunt decât imitarea aproximativă și deja pe jumătate convențională a anumitor zgomote”¹.

O analiză destul de restrânsă a fost realizată asupra exclamațiilor (interjecțiile afective) despre care

¹ Saussure, 1998, p.88

Saussure spune: „pentru cea mai mare parte dintre ele putem nega că ar exista o legătură necesară între semnificat și semnificant (...). În concluzie, onomatopeele și exclamațiile sunt de importanță secundară și originea lor simbolică e, în parte, contestabilă”².

O altă abordare care surprinde mai în detaliu specificul semiotic al interjecțiilor și onomatopeelor este oferită de structuralismul danez (teoria glosematică). Aceasta oferă ca prim argument care apropie interjecțiile (=interjecții și onomatopee) de celelalte semne lingvistice ca fiind funcția semiotică, relația care se stabilește între expresie și conținut, care este în fapt o relație de interdependență.

După teoria glosematică a semnului, în cazul interjecțiilor, conținutul este reprezentat direct de

substanța afectivă și nu diferă în termeni de locutori de la o limbă la alta, ci doar de la un vorbitor la altul. Legat de substanța afectivă, se observă că aceasta nu are o structură diferită; nu avem aici o formă a conținutului. Însă, la nivelul expresiei, această substanță se manifestă prin forme ce diferă de la o limbă la alta (prin număr diferit de foneme și dispunere diferită a acestora). În acest sens, semnul interjecțional presupune relația dintre substanța nestructurată a conținutului și forma (substanța structurată a expresiei), adică același conținut este pus în forme ale expresiei diferite.

În ce privește onomatopeele, relația semiotică este mai vizibilă, în sensul că se poate observa clar că nu există diferență între sunetul real emis de același animal în Franța cu cel din România. Pe de altă parte, atunci când sunetul real trece în sfera limbajului, acesta este transmis de forma expresiei care diferă de la o limbă la alta. Așadar, nu se poate afirma că există un limbaj internațional universal, nici în cazul interjecțiilor, nici al onomatopeelor.

2.2. Raportul dintre interjecții și onomatopee

În *Gramatica limbii române*, interjecțiile și onomatopeele sunt tratate în același capitol: *Interjecția*. Acest fapt se datorează asemănărilor care există între aceste două unități.

2.2.1. Asemănări între interjecții și onomatopee

Astfel, prima trasatură comună evidențiată este aceea că interjecțiile și onomatopeele pot funcționa ca enunțuri independente. După *GALR*, toate interjecțiile (și onomatopeele, s.n.) pot constitui enunțuri independente, nestructurate, în diverse contexte lingvistice”³.

A doua trasatură comună are în vedere modul lor de alcătuire, total diferit de al altor părți de vorbire, fiind secvențe scurte și invariabile, formate dintr-una sau două vocale uneori combinate cu una sau două consoane.

Ultima asemănare este aceea că numeroase interjecții afective, de tipul *vai*, *ah*, *oh*, *uf*, sunt ele însele considerate de natură onomatopeică. De reținut este și faptul că nu întotdeauna interjecțiile reproduc sunete exclusiv umane. În exemplele: *Șarpele ridică din iarbă capul: sss!* și *Nu știu despre ce vorbiți atâta:sss!*, se poate observa că același corp

² *Ibidem*

³ *GALR, I, 2008, p.671*

fonetic poate fi, în contexte diferite, fie onomatopee, fie interjecție. Așadar, atât modul de reproducere, cât și modul de reprezentare sunt asemănătoare.

2.2.2. Deosebiri între interjecții propriu-zise și onomatopee

2.2.2.1. Sub aspect semiotic

S-au evidențiat o serie de deosebiri între interjecții și onomatopee sub aspect semiotic. Astfel, se considera că semnul onomatopeic aparține, prin unul dintre elementele sale, primului nivel de articulare a limbajului, iar prin al doilea participă la dubla articulare, așa cum am arătat că se întâmplă în cazul sunetului emis de un animal. Cele două ipostaze în care se află sunt: 1. când el nu este auzit sau imitat de nimeni; nu aparține limbajului; 2. când este imitat de om (onomatopee) într-un context de comunicare, el devine semn lingvistic, intrând în sfera combinatorie a dublei articulări a limbajului.

Se vorbește, deasemenea, de valoarea iconică în cazul onomatopeelor, atunci când imitarea sunetului unui animal sau fenomen îl conduce pe alocutor la un anumit referent specific. Onomatopeele se caracterizează prin caracterul convențional pe care îl dețin, semi-motivat, și prin faptul că, poate mai mult decât interjecțiile, au un caracter istoric: se moștenesc, evoluează.

Contrar onomatopeelor, interjecțiile manifestă un caracter convențional retrovers. Atunci când un om este încercat brusc de o durere violentă, el emite secvența de sunete *vai!*, nu pentru a fi auzit de cineva, o spune oricum, spontan și reprezintă un act convențional anterior. În această situație, se poate remarca coincidența dintre referentul sonor (sunetul pur fizic) și forma expresiei pe care o are semnul interjecțional, ceea ce la onomatopee nu se întâmplă.

2.2.2.2 Sub aspect fonetic

Din acest punct de vedere, interjecțiile sunt clasificate astfel: „interjecții care conțin sunete ce nu aparțin sistemului fonologic al limbii sau, combinații de sunete care nu se întâlnesc la cuvintele aparținând altor clase lexico-gramaticale, unele interjecții formate numai din consoane, altele utilizate repetate, iar câteva interjecții pot fi exprimate fără a deschide cavitatea bucală”⁴.

a. În ceea ce privește prima categorie de interjecții, se manifestă două fenomene extrem de diferite.

Există unele interjecții care s-au adaptat sistemului fonologic al limbii noastre (de exemplu, interjecțiile care reprezintă împrumuturi), iar altele, care prezintă o structură fonologică diferită față de a altor cuvinte din alte clase semnatico-gramaticale. Se poate evidenția prezența unor sunete și îmbinări de sunete, „așa-numitele” consoane „formate prin „sugere” (clicuri sau plescăituri); - apico-alveolare, care ajută la exprimarea dezacordului (dezaprobării). Grafic, acestea se prezintă sub diverse forme: *nț!*, *mț!*, *tț!*; bilabiale, prin care se cheamă câinii sau se îndeamnă caii să pornească; - oclusive-laterale prin care se cheamă cloșca cu pui (*k-k*)”⁵. Tendința este de a adapta sunetul

⁴ GALR I, 2005, p.659

⁵ GALR II, 2008, p. 259

produs la un fonem care aparține sistemului fonologic al limbii. Se poate spune astfel că notația grafică este aproximativă. Acest fenomen se întâmplă și la unele onomatopee.

b. A doua categorie se referă la interjecțiile care conțin îmbinări de sunete, nemaîntâlnite la alte cuvinte, de exemplu, interjecțiile injonctive care exprimă îndemnuri sau ordine: *ss, șș*, cele prin care locutorul atrage atenția alocutorului de a nu mai vorbi; vocale continue la sfârșitul cuvântului: *ptruu, ciii*, prin care se opresc caii; combinații de vocale și consoane: *mde, ntru* și interjecții formate numai din consoane vibrante cu rol vocalic: *brr, prr, zvr*: - *laca poznă, c-am scăpat-o! Pupăza zbrr! pe-o dugheană....!* (I. Creangă, *Amintiri*, p. 36) / - **Ptru! ciii!**...sai binișor pe ici pe crucea căruței.

c. Ultima categorie cuprinde interjecțiile care nu presupun deschiderea cavitații bucale, și anume, la interjecțiile folosite ca mărci dialogale sau discursive: *hm/hâm* (pentru exprimarea nedumeririi, îndoielii, nemulțumirii), *mhm* (pentru a exprima acordul), *îhî* (aprobarea), *î/hî* (= „ce-ai spus?”). ...*Mă Chirică, eu gândesc că s-a da după mine și s-a face și ea bună.* / - **Î...hî!** da, cum nu? (I. Creangă, *Povestea lui Stan Pășitul*, p. 132)

Sub aspect fonetic, la onomatopee se remarcă alte fenomene, adică se manifestă anumite fluctuații care fi pot de natură vocalică sau consonantică, în schimb la interjecții întâlnim diverse variante fonetice care aparțin registrului popular sau au caracter regional. Astfel, onomatopeele prezintă:

a.Fluctuații vocalice:

Prezența fluctuațiilor vocalice este destul de frecventă la unele onomatopee, indiferent dacă referenții onomatopeelor sunt identici: *tac-toc!* (fluctuația *-a/-o*), *teng-ting!* (fluctuația *-e/-i*), *țuști-țâști!* (fluctuația *-u/-â-*), *țugo-țugu* (fluctuația *-o/-u-*), *zing-zang* (fluctuația *-i/-a*), *zdrang-zdrăng-zdrâng!* (fluctuația *-a/-ă/-â-*), *pleasc-pleosc!* (fluctuația *-a/-o-*), *pliosc-pleosc!* (fluctuația *-i/-o-*), sau numai similari *pac-pic-poc-puc!* (fluctuația *-a/-i/-o/-u-*).

b.Fluctuații consonantice

Se poate vorbi și despre fluctuații consonantice, indiferent dacă referenții onomatopeelor sunt identici: *talanc-talang, telinc-teling* (fluctuația *-c/-g*), *țâr-bâr* (fluctuația *-ț/-b*) sau numai similari: *câr-gâr-hâr-mâr* (fluctuația *-c/-g/-h/-m*), *hontâc-șontâc* (fluctuația *-h/-ș*), *țac-pac-* (fluctuația *-ț/-p*), *câș-fâș-hâș-mâș-pâș* (fluctuația *-c/-f/-h/-m/-p*).

Se poate vorbi, de asemenea, de anumite consoane „simulate” care sunt, de fapt, „simple ocluziuni (ce dispar în complexe sonore ale majorității derivatelor de la onomatopee)”⁶, de exemplu: *hârști!* (dar *hârșâi*), *mihoho!* (*mihoni*), *pleosc!* (*plesni*), *pleasc!* (*plescăni*), *trosc!* (*trosni*), *zdranca!* (*zdrăngăni*), *doanda!* (dar *dondăni*), *hoci!* (*hocni*), *roanța!* (*ronțâi*), *șondra* (*șondroli, șondromăni*).

Se întâlnește, de asemenea, „o aparentă defonologizare a opoziției de sonoritate: *cogâlț-cogâlț!/gogâlț-gogâlț*; fenomenul întâlnindu-se, mai ales, la compararea

⁶ Dominte, 1985, p. 320

onomatopeelor echivalente din dialecte diferite - interjecțiile compuse *câr-mâr* în dialectul moldovenesc, iar. *gâr-mâr!* în dialectul muntenesc”⁷.

c) Variante fonetice interjecționale

Aceste interjecții cu mai multe variante, care se caracterizează printr-o formă mai puțin stabilă, comparativ cu alte cuvinte aparțin limbajului popular și au caracter regional.

După cum se afirmă în *GALR*⁸, în cazul acestor interjecții, „forma poate să varieze fără a denatura înțelegerea semnificației respectivei interjecții: de exemplu, interjecția *hai(de)* are variantele *ai, aida, aide, haid, haida, haidea, haidi, hain, hait, haiti; aoleu* are variantele *aleo, aleu, aoileo, aoleo, aolea, aolică* (din *aoleo* + sufixul *ică*), *aolio, aulea, auleo, auleu, aulică, aulico, auliu, oiloilo, ole, olei, olele, oleleu, oleo, oleoleo, oleoleu, oleu.* - **Hauileo, mo!** *ogoiți-vă; ce tolocăniți băiatul!* (I. Creangă, *Amintiri*, p. 35) / - **A...uleo!** *strigă dracul îngrozitor!* (I. Creangă, *Dănilă Prepeleac*, p. 90)

2.2.2.2 Sub aspect structural

Din punct de vedere structural, interjecțiile au fost împărțite de către unii lingviști⁹ în trei categorii: 1.Interjecții simple; 2.Interjecții compuse; 3.Expresii interjecționale.

1.Interjecțiile simple sunt cele formate dintr-un singur lexem interjecțional. Acestea se împart în: - interjecții simple, (create pe terenul limbii române, moștenite sau împrumutate) păstrate ca interjecții până astăzi; - interjecții simple, (create pe terenul limbii române, moștenite sau împrumutate) provenite din alte părți de vorbire; - interjecții simple, formate prin contaminare sau aglutinare; - interjecții simple, create prin derivare; - interjecții simple, formate prin trunchierea altor părți de vorbire.

a) Interjecțiile simple, (create pe terenul limbii române, moștenite sau împrumutate) trimit la *stări fizice sau psihice elementare*, la *acțiuni* produse de anumite obiecte sau instrumente, de animale sau de ființe umane, la *acte volitive* cu referire la oameni, animale sau alte obiecte personificate sau la *atitudini*.

- *stări fizice sau psihice elementare de* bucurie, exaltare, surprindere, entuziasm, plăcere, necaz, supărare, regret, reproș, enervare, etc. emoții sau sentimente. Acestea sunt alcătuite dintr-o vocală: *a!, e!, i!, o!, u!, ă!, â!* sau cu vocală prelungită: *aaa!, eee!, iii!, ooo!, uuu!, ăăă!, âââ!* pentru a exprima mai intens stările respective. Pot exista și combinații de vocale sau de vocale cu consoane, ca de exemplu: *ai, au, ei, ia, iu, oi, ui, uâ*, urmate sau precedate de consoane: *ah, aș, of, oh, uf;* *ho, hi, na, țu, vu, zo*, (în acest caz sunt precedate sau urmate de o ușoară aspirație), referindu-se la stări fizice sau psihice primare privitoare la persoane.

Deasemenea, se pot exprima diverse stări afective și cu ajutorul interjecțiilor (în special onomatopee) care sunt formate numai din consoane: *brr, crr, hm, hș, pr, prr, prș,ss, st, tpr, tst, zvr*. Acestea au vocala *â* inclusă, dar nu în prelungire ca la consoanele izolate, ci în interiorul grupului consonantic, pentru a putea reda sunetele respective într-un mod mai clar. Există grupuri de cuvinte formate din vocale: *uau!, iui!, uiu!*, din

⁷ *ibidem*

⁸ *GALR I*, 2008, p. 660

⁹ Minuț, 1999, p. 157

consoane: *mmț, tst, tț* sau din îmbinări de vocale și consoane: *uhu!, ups!*. Unele dintre acestea pot avea caracter universal, altele pot fi împrumuturi recente din alte limbi, în special din limba engleză: *auci!, ups!, iac!*.

A! un *plic rose-pale cu un blazon aurit într-un colț...Să vedem.* (I. L. Caragiale, *Dascăl prost*, p. 121) / *A venit cu pălăria lui ta-său! **ăăă!** pălăria lui ta-său! și cureaua!* (M. Preda, *Moromeții*, p. 251) / *Ah!* Săraca de ea! *Nenorocita de ea!* (I.Slavici, *Comoara*, p. 68) / *Bocănește el, cât bocănește, când **prrr!** cade copacul peste car de-l sfarmă și peste boi de-i ucide!* (I.Creangă, *Dănilă Prepeleac*, p. 100) / *Iac!* Ce urât miroase mâncarea asta!

- *acțiuni*, prin imitarea sunetelor și zgomotelor produse de anumite obiecte sau instrumente: *balang, bang, bâlbâc, bâr* (rar, imită sunetul tobei); *foflenchi, leop, scârț* (imită zgomotul strident produs de unele obiecte, corpuri, sau de încălțăminte în timpul mersului) etc.; -de păsări sau animale: *bu* (care imită sunetul bouului, al bufniței sau al bouului-de-baltă), *fâl, câr, bau* (care imită strigătul lupului), *bân* (imită sunetul scos de țânțarul „mornițar”), *cri, cața* (care imită strigătul coțofenei), -de acțiuni umane: *buf, bleașc, bonc* (care redă zgomotul împiedicării cuiva), *ciofâc* (exprimă o mișcare bruscă, precipitată, o săritură), *fol, ghiorț, hârș, hârști, țâști, țuști: **Hârți!** încolo, **scârți!** încolo, **pârți!** încolo, carul se da înapoi.* (I.Creangă, *Dănilă Prepeleac*, p. 98) / *...fac **țuști!** din baltă, ș-o ieu la sănătoasa.* (I.Creangă, *Amintiri*, p. 42)

- *acte volitive*, care constituie comenzi date de către oameni, având ca destinatari atât persoane,

cât și animale sau alte obiecte personificate: *adăp!, aho!, aport!, bâr!, bis!, câr!, hăi!, hăis!, hi!, ho!, huo!, huideo!, marș!, mucleș!, pst!, st!, uș!*. Există un tip de interjecții care pot fi specializate, trimitând doar la anumite acte volitive: *bis* – strigăt cu care se cere repetarea (sau executarea încă a unei bucăți muzicale; *bâja* – prin care se interzice, mai ales copiilor, apropierea de o sursă de foc sau, care reprezintă formule de adresare sau termeni de interpelare¹⁰: *mă, măi, bă, bre, bia, cică, hăi, fă, alo, pa, servus* etc. În general, se utilizează în limbajul familiar sau au caracter regional. Interjecții care sunt utilizate în cântece: *abua, aler, chic* etc., dar și cele utilizate în limbajul religios și sunt considerate interjecții specializate: *aleluia, amin, bogdaproste, chiraleisa* etc.

Ho! mă, *destul!* *Dar cine este mai mare decât toți la voi în sat?* (I.Creangă, *Păcală*, p.267) / *Bre!* multe mai auzi! (I. Creangă, *Inelul și cămeșa*, p. 261)

- *atitudini: ei, aș, de, deh, iată, păi, uite* etc., considerate și mărci dialogale: *Ei, amu, ce-i de făcut?*

b) Interjecții simple, (create pe terenul limbii române, moștenite sau împrumutate) provenite din alte părți de vorbire, ca de exemplu: *alivanta* provine din sintagma grecească *alla vanda* („la o parte”)¹¹, *aman* provine din limba turcă din substantivul cu aceeași formă, *aman* (cf. *DEX*); *hop* provine din substantivul *hop* (cf. *DEX*); *hintă* provine din maghiară din substantivul *hintă* „leagăn” (cf. *MDA*); *mucleș* provine din sintagma țigănească *muk les* (*Tăcere!* (cf. *DEX*); interjecția *șest* provine din limba rusă din același numeral cu aceeași formă. (cf. *MDA*); *zău* provine din substantivul

¹⁰ Manu-Magda, 2003, p. 118

¹¹ cf. Dimitriu, 1999, p. 813

românesc *zeu*, în latină *deus* (cf. *MDA*), etc.: *Dacă vrei, ba și-un topor îți fac, dacă mă crezi, de-i zice aman, puiule, când îi scăpa din mâna mea!* (I.Creangă, *Amintiri*, p. 37)

c) Interjecții simple, formate prin contaminare sau aglutinare. Unii lingviști vorbesc despre parafrizare¹² în cazul acestor interjecții. În această categorie, se întâlnesc diverse interjecții și onomatopee care în *MDA* apar ca forme contaminate, alcătuite din părți de vorbire similare sau diferite. Ele sunt considerate simple, deoarece se considera ca aglutinarea opacizează alcătuirea structurală.

Acestea exprimă: - anumite *stări fizice* sau *psihice* privitoare la om care au la bază fie interjecții simple, fie repetate: *ehei - e + hei; oho - o + ho; aoleu - a (u) + le (le); aiuiu - a + iuiu*. - anumite *atitudini* sau/și *acte volitive*: *iacă - ia + că; iacătă - iacă + iată; iete-ia + te + uită; ian - ia + ni (ne); aho- a + ho; bai/baiu - ba + io (eu); vaide - vai + de, valeu-vai + aoleu*. - anumite *acțiuni* prin imitarea sunetelor și zgomotelor produse de acestea: *mârc - mâr + mâlc, țâbâșt i- țâști + bâști, țirițic - țiri + țic, țirițac - țiri + țac, uhu - u + hu*. Același fenomen se vede și aici: aglutinarea a două elemente care constituie părți de vorbire similare *țâbâști- țâști* (interjecție) + *bâști* (interjecție); *țirițic- țiri* (interjecție) + *țac* (interjecție) sau diferite: *mârc- mâr* (interjecție) + *mâlc* (adverb). Se poate constata că în componența acestor forme contaminate nu lipsește forma interjecțională.

Se disting și alte părți de vorbire care s-au format pornind de la formațiuni onomatopeice, unele derivate verbale ca *a zgâlțâna* de la formațiunea onomatopeică *zgâlț*, care s-a format prin contaminare din două forme verbale: *zgâlțâi + hâțâna*. Substantivul *zumzur* este format prin același procedeu de contaminare din *zumzet + murmur*, care s-a format de altfel de la interjecția onomatopeică *zum*.

d) Interjecții simple create prin derivare cu sufixe, cu prefixe, prin derivare regresivă și derivare progresivă. În general, toate interjecțiile de acest gen s-au format cu ajutorul sufixelor, excepție făcând interjecția *cofârșt* care s-a format cu ajutorul prefixului *co + fârșt*, după cum se semnalează în *MDA*, „exprimă ideea de murdărie cu o substanță apoasă”.

Toate aceste derivate interjecționale pot exprima: - *stări sufletești privitoare la ființele umane*: *aolică- aoleo + ică* (părere de rău, amestecată cu iubire sau cu plăcere) – interjecție + sufix diminutival; - *acțiuni*: *șontâc - șont + âc* (cuvânt care sugerează mersul greoi, șchiopătat al cuiva) - interjecție + suf. diminutival, sinonim cu *țopâc - țop + âc*, care, de asemenea, sugerează și mersul iepurelui), *hopița* (încurajare adresată copiilor mici când încep să se ridice în picioare); - *acte volitive privitoare la animale*: *aleguț* (cu care se alungă mieii și vițelii) – vb. *a alege* + suf. diminutival –*uț*; *țigâlișu* (cuvânt cu care se cheamă caprele) sinonim cu *țilică* – interj. + suf. diminutival; *suguleț* (cuvânt cu care se cheamă oile) – vb. *a suga* + *ulă + eț* -suf. diminutival compus; *țițuc, țituț, țituța* (cuvânt cu care se cheamă pisicile) – interjecție + sufix diminutival.

Unele interjecții s-au format de la anumite forme verbale, și anume: *teremtete* prin derivare de la verbul *a teremti*, *poftim* prin același procedeu de la verbul *a pofti*, *ciumelei* prin derivare de la verbul *a ciumeli*, *ocăcă* de la verbul *a ocăi* prin derivare progresivă.

¹² Dimitriu, 1999, p. 813

Derivarea regresivă este foarte slab reprezentată, unii lingviști¹³ semnaleză prezența interjecției *fa/fă*, care s-a format prin acest procedeu și care provine din substantivul *fată*, și prin interjecția *hai* care provine din *haide*.

e) Interjecții simple, formate prin trunchierea altor părți de vorbire, acestea constituind doar o parte dintr- un substantiv (*celu-* reprezintă o parte din substantivul *purcel*; *cică* – reprezintă o parte din substantivul *purcică*; *hamete-* reprezintă o parte din substantivul *lehamite*), adjectiv (*doma* – reprezintă o parte din adjectivul *domol*; *ditai* – reprezintă o parte din adjectivul *ditamai*), verb (formele *blați* sau *blăm*, care reprezintă o parte din verbul *a umbla*), adverb (*tita-* reprezintă o parte din adverbul *atâta*), sau chiar interjecție (*tiu-* reprezintă o parte din interjecția *tiucu*; *îrea* – reprezintă o parte din interjecția *hârea*). Toate exemplele de acest tip sunt extrase din *MDA* și pot exprima diverse stări, atitudini, acte volitive sau acțiuni.

2. Interjecții compuse. Acestea sunt alcătuite, fie din două lexeme similare (*of-of*, *hai-hai*, *ai-ai*, *vai-vai*, *cra-cra*, *tronca-tronca*), fie din două lexeme diferite, adică din două interjecții diferite, de obicei rimate (*haida-de*, *căț- măt*, *ciuc-ciu*, *ciora-bora*, *hodoronc-tronc*, *ciuru -buru*, *hurduc-burduc*, *harcea-parcea*, *ciurli-burli*, *tinghi-linghi*, *țâști-bâști*, *treanca-fleanca*, *calea-valea*, etc.) Deși interjecțiile formate din două lexeme identice sunt considerate, de unii lingviști, ¹⁴interjecții simple repetate, ele au fost încadrate aici în categoria interjecțiilor compuse, deoarece sunt alcătuite din două lexeme, chiar dacă identice¹⁵.

a) Interjecții compuse, (create pe terenul limbii române, moștenite sau împrumutate) păstrate ca interjecții până astăzi exprima: *stări fizice sau psihice elementare* (*of-of*, *ah-ah*, *ei-ei*, *vai-vai* - jalea, durerea); *acțiuni* redade prin interjecții onomatopice care imită sunete și zgomote produse de ele, - de anumite obiecte sau instrumente, ca de exemplu: *linca-linca*, *ting-ting* (imită sunetul unui clopoțel); *scârț-scârț* (imită zgomotul specific ascuțit, strident produs de unele obiecte, corpuri, substanțe prin frecare, apăsare, deplasare) sau (imită zgomotul caracteristic produs de încălțăminte); -de păsări, animale sau alte vietăți: *fâl-fâl* (imită zgomotul produs de fâlfâitul aripilor unei păsări), *cra-cra*, *câr-câr* (imită sunetul caracteristic scos de anumite păsări - ciori, găini etc.), - de acțiuni umane: *făț-făț* (sugerează o mișcare rapidă și neașteptată); *harpa-harpa* (imită zgomotul făcut de o persoană care mânăncă repede); *acte volitive* cu referire la persoane, animale sau alte vietăți: *aho, aho* (exprimă ordinul de a încetini sau de a opri mersul boilor), *te-te* (strigăt cu care se alungă porcii și caprele), *adăp-adăp* (se îndeamnă vitele la adăpat), *beț-beț* (strigăt cu care ciobanii cheamă oile), *bice-bice* (se strigă după oi). Intră aici și formule de adresare către personae: *alo, alo, bre, bre, hăi, hăi, mă, mă, măi, măi* etc. sau utilizate în cântece, numite interjecții de „umplutură”, cum ar fi: *țura-țura* (folosit în Maramureș ca formulă care servește, de regulă, ca început de vers în chiuituri, atrăgând atenția asupra a ceea ce

¹³ Dimitriu, 1999, p. 814

¹⁴ cf și GALR, I, 2008, p. 661: „, interjecțiile simple pot fi repetate, de obicei o dată sau de două ori, fără pauză în rostire”.

¹⁵ cf. Minuț, M., p. 164: „După părerea noastră este mai convenabil să admitem că, în general, interjecțiile compuse conțin două corpuri fonetice interjecționale, reprezentând, fie aceeași interjecție simplă repetată, fie două interjecții simple diferite, juxtapuse și neaglutinate”.

urmează):*ținți postii, horodonc-horodonc, zdronca-zdronca, si clopoței...îmi țiue grozav...* (I. L.Caragiale, *O scrisoare pierdută*, p. 142) / *Este o femeie tare cicălitoare.Toată ziua cața-cața! / Aho! car nebun, aho! Când te-oi încărca zdravă cu saci de la moară, ori cu fân din țarină, atunci să mergi așa!* (I. Creangă, *Dănilă Prepeleac*, p. 98) / *Măi, măi, măi! Aceștia-s curat sărăcie trimeasă de la Dumnezeu pe capul meu...* .(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*, p. 176).

b) Interjecțiile compuse, alcătuite din două lexeme diferite, prezintă anumite semnificații contextuale și trimit la: *stări sufletești* privitoare la persoane, de o intensitate sporită: *aman-zaman, phi-ha* (exprimă admirație, mirare, surpriză, dezaprobare); *acțiuni* redade cu interjecții onomatopeice care exprimă sunete și zgomote succesive produse - de anumite obiecte sau instrumente: *cioc-boc, cioca-boca* sau *cioc-poc* (redă zgomotele produse prin lovirea repetată a unui obiect cu ciocanul, cu sapa etc.), *ciuru-buru* (imită sunetul cernutului cu ciurul), *niu-nau* (imită sunetul clopotului), - de păsări, animale sau alte vietăți: *câra-mâra* (imită sunetul caracteristic scos de unele păsări),- de acțiuni umane: *chi-ha* (cuvânt cu care se imită tusea), *tr(e)anca-fleanca* (indică pălăvrăgeala). *acte volitive* cu referire la oameni, animale sau alte vietăți: *câ-dărăt* (strigăt cu care boii înjugați sunt îndemnați să se dea înapoi), *câra-mâra* (strigăt cu care se alungă unele păsări); *atitudini: ei, aș!, ei, bine!, ei, na!, haida-de!, hei-rup!, haide-hai!* sau utilizate în cântece, numite, în general, interjecții de „umplutură”: *ala-bala* (formula utilizată în jocurile copiilor): *Aida de! nu! ce-i drept e drept, neică...*(I.L.Caragiale, *D-ale carnavalului*, p. 209).

c) Interjecții compuse, ce sunt forme contaminate, alcătuite din doi sau mai mulți constituenți, incluzând acele interjecții formate din părți de vorbire diferite, cum ar fi: *hop-așa* (formată prin contaminare, din interjecția *hop* + adverbul *așa*) reprezintă „un îndemn adresat copiilor mici, când îi săltăm pe genunchi sau îi ridicăm în brațe”; *câ-dărăt* (formată, prin contaminare, din interjecția *câ* + adverbul *dărăt* de la forma lungă *îndărăt* cu sensul de *înapoi*) – „strigăt cu care boii înjugați sunt îndemnați să se dea înapoi”. Procedul de contaminare se întâlnește și în cazul interjecțiilor compuse: *treanca-fleanca, treapa-leapa, țac-pac, ceala-cea*.

d) Interjecții compuse, provenite din alte părți de vorbire, formate prin conversiune sunt alcătuite din termeni identici sau din termeni diferiți. Sunt interjecții simple folosite repetat pentru a reda cu o mai mare intensitate sunetul produs: *libă-libă*, care provine din substantivul maghiar *liba* „gâscă” are caracter regional, *țigă-țigă*, care provine din substantivul german *Ziege* „capră”, folosit pentru a mâna, a chema sau a alunga caprele și oile.

e) Interjecții compuse, care, prin conversiune, au devenit alte părți de vorbire. Sunt puține la număr și figurează în *MDA*, atât ca interjecții, cât și ca alte părți de vorbire: *hurduc-burduc*, ca interjecție „imită zgomotul cuiva care se hurducă”, iar ca adverb are sensul de „în mod zgomotos” sau prin extensie *legat burduf, pri-prip* (cf. *MDA*), ca interjecție „imită strigătul caracteristic al graurilor”, iar ca substantiv reprezintă chiar „strigătul caracteristic al acestora”.

3. Expresii interjecționale. Acestea figurează ca locuțiuni interjecționale în *GALR*, unii lingviști le-au denumit perifraze interjecționale¹⁶, dar apar și sub denumirea de expresii interjecționale¹⁷. Acestea reprezintă grupări de cuvinte cu înțeles unitar, în structura cărora intră părți de vorbire diferite: substantive, adjective, verbe, adverbe, pronume, prepoziții sau unele interjecții: *Păcatele mele!* (substantiv + pronume), *ce dracu!* (pronume + substantiv), *pentru Dumnezeu!* (prepoziție + substantiv), *auzi colo!* (imperativ + adverb), *maică sfântă! Doamne Dumnezeule!* (substantiv în vocativ + determinant) etc. Ele exprimă diverse stări sufletești și atitudini. : ***Ferească Dumnezeu să fie preoții noștri așa, că nu te-ai mai înfrupta cu nimic la biserică, în vecii vecilor!*** (I.Creangă, *Amintiri*, p.30)./*Ce le pasă: lemne la trunchi sunt, slănină și făină în pod este deavalma; brânză în puțină asemenea; curechi în poloboc, slavă Domnului!*(I.Creanga, *Amintiri*, p.27)

2.2.2.3. Sub aspect semantic

După Saussure, interjecțiile nu prezintă sens, adică sunt „vide” semantic, spre deosebire de celelalte părți de vorbire (substantive, adjective, pronume, numerale, verbe, adverbe) care sunt considerate „pline” din acest punct de vedere.

S-a afirmat că interjecțiile nu pot fi considerate semne lingvistice, ci mai degrabă, pot fi considerate „semnale lingvistice care nu denotă, ci exprimă senzații, sentimente, acte de voință sau imită (ori sugerează) diverse sunete și zgomote”¹⁸.

Din acest punct de vedere, se observă o distincție clară între interjecțiile propriu-zise și interjecțiile onomatopee. Primele exprimă anumite stări afective, reacții volitive etc., având o sursă referențială internă, iar cele din urmă, sunt cuvinte imitative care prezintă, în general, o sursă referențială externă (atunci când se redă impactul pe care sunetul sau zgomotul respectiv îl are asupra locutorului, uneori internă, numai atunci când redau reflexe fiziologice).

În general, sensul multor interjecții (spre deosebire de aceea a celorlalte părți de vorbire: substantive, adjective, verbe) se stabilește în funcție de contextul situațional sau lingvistic, de intonație, de elementele nonverbale (mimică, gesturi) și chiar de cele paraverbale (timbrul vocal, intensitatea vocii) care dețin un rol deosebit de important în cadrul enunțului. De cele mai multe ori, există situația când schimbarea intonației duce, automat, la schimbarea sensului unei interjecții.

În privința onomatopeelor, aceste elemente nu sunt de o asemenea însemnătate, deoarece onomatopeele au un conținut bine precizat, iar semnificația lor este ușor de decodat chiar dacă acest elemente ajutatoare lipsesc.

a) Interjecțiile propriu-zise exprimă *-diverse stări fizice sau psihice* care pot fi decodate numai în funcție de context „sunt utilizate fără funcții sintactice, fără a realiza relații cu ceilalți termeni ai opoziției”¹⁹ : *a!, ah!, bravo!, brr!, de!, halal!, hm!, mă rog!, ura!, vai!, zău!* etc. Mai pot exprima diverse *senzații*: de durere (fizică), cum ar fi: *a!, aft!, ai!, ah! au!, ah!*; de efort (oboseală): *uff!, hop(a)!, hâc!, hei-rup!*; de frig: *brr!, bruh!*; diverse

¹⁶ cf. Dimitriu, 1999, p. 809 și Minuț, 1998-1999, p. 164

¹⁷ Căpățână, 2000, p. 177

¹⁸ *GALR I*, 2008, p. 657

¹⁹ Constantinescu – Dobridor, 2001, p.208

stări afective și emoționale: bucurie, satisfacție: *a!, o!, ii!*; entuziasm: *bravo!, ur(rr)a!*; admirație: *măi-măi!, tii!, măre!*; deznădejde: *oh!, vai!*; mâhnire: *of!*. Există însă și posibilitatea ca mai multe stări să fie exprimate prin aceeași interjecție sau o stare sau emoție să fie exprimată prin interjecții diferite.

Interjecțiile propriu-zise care exprima *acte volitive* pot avea un sens apropiat de cel al imperativului, iar cele de adresare au un sens apropiat de cel al vocativului. Așadar, aceste interjecții pot însoți un vocativ sau un imperativ, împrumutând trăsăturile comune ale acestora, și anume: pot apărea izolat în frază, se rostesc cu o intonație specială și servesc spre a ne adresa cuiva. Sunt singurele care au funcție comunicativă, și anume funcție conativă. Ele pot exprima : un îndemn, un ordin (adresat uneori și animalelor): *șșș!, na!, haide!, stop!*; adresare, chemare: *bre!,hei!, ei!, fa!, măi!, mă!, pst!, alo!*; atragerea atenției: *ia!, ian!, iaca!, iată!,etc.*

b). Interjecții onomatopeice

Acestea reprezintă structuri imitative, care redau diverse zgomote produse de animale, păsări, insecte sau obiecte, sau diverse reflexe fiziologice: *hapciu!, sfor!, pleosc!*; *bâzz!, cotcodac!, ham-ham!, miau!*; *bang!, bufl!, fâș!, scârț!* etc. Acest tip de interjecții onomatopeice substituie informația semantică dintr-o parte de propoziție, în general, înlocuind un verb. Astfel, onomatopeele trimit la acțiuni produse de: - persoane: *bleașc, cleaf, ciors, horp*; - animale: *bâz, behehe chiț, cirip, crau, cri, cucu, ham, miau, oac* etc.; - obiecte sau alte instrumente: *bâldâbâc, bâr, ciur, clinc, dang, pac, pleosc,scârț, trosc*, etc. După cum au afirmat unii lingviști²⁰, o onomatopee de acest tip poate trimite, indirect la acțiuni diverse sau poate trimite indirect la acțiuni produse atât de persoane, cât și de animale sau obiecte.

2.2.2.4. Sub aspect sintactic

Din acest punct de vedere, s-a observat că onomatopeele se bucură de o mai mare utilizare, deoarece majoritatea dintre ele transmit o anumită informație semantică, însă, în cazul interjecțiilor propriu-zise, această informație semantică este transmisă de un număr mai redus de astfel de unități lingvistice (există și unități care nu transmit nicio informație semantică, și anume interjecțiile cu rol eufonic).

Tot din perspectivă sintactică, „ interjecțiile propriu-zise se constituie în unitatea sintactică pe care o numim *substitut de propoziție/frază*, care unitate, adesea, „se traduce” printr-o propoziție/frază pentru interlocutor (*Vai, viața e frumoasă și când e urâtă*); cele onomatopeice îndeplinesc funcția sintactică a părții de propoziție numite *predicat*, care nu este obligatoriu să fie „ tradusă” printr-un verb cu această funcție: *câinele ham-ham (adică latră) la necunoscut*”²¹.

Funcțiile sintactice ale interjecțiilor și onomatopeelor:

a). În ceea ce privește funcția sintactică de *predicat*, se disting trei tipuri de predicate interjecționale²²:

- predicat interjecțional din enunțuri de tip imperativ, exprimat prin interjecții propriu zise: injonctive: *na, poftim, hai* și prezentative: *uite, iată*.

²⁰ Minuț, 1998-1999, p.168

²¹ Dimitriu, 1999, p. 810-811

²² GALR II, 2008, p. 119

- predicat interjecțional din enunțuri de tip exclamativ, reprezentat de interjecțiile propriu-zise, cu valoare emotivă/expresivă: *bravo, halal, vai, mersi*. Acesta se realizează cu ajutorul interjecțiilor ce se constituie în unitatea sintactică numită substitut de propoziție/frază, deoarece transmit aceeași informație semantică pe care o transmit și variantele traduse.

- predicat onomatopeic, în enunțuri de tip asertiv: *zbrr!, trosc!, huștiuluc!, zup!, horp!* etc. În

general, în cadrul enunțului, acestea transmit din punct de vedere semantic aceeași informație precum elementul verbal pe care-l substituie. Astfel, se disting onomatopee:

- care exprimă anumite acțiuni prin imitarea sunetelor și zgomotelor produse de acestea: *Iar el zvârr! cu o scurtătură în urma noastră...*(I. Creangă, *Amintiri*, p. 29)

- care exprimă anumite acțiuni care se referă la „vorbirea animalelor”²³, prin imitarea sunetelor și zgomotelor produse de acestea, rareori utilizate în enunțuri. Se disting substitute verbale formate de la onomatopeele respective: *behehe-a behăi, miau-a miauna, gări-gări-a gărăi, groh-a grohăi, bâz-bâzâi*, sau deja existente pentru a desemna respectivele acțiuni: *ham-a lătra, mu-a rage* etc.

- care exprimă anumite acțiuni umane prin imitarea sunetelor și zgomotelor produse de acestea sau a unor obiecte personificate: *gâl-gâl, horp, gogâlț* etc.: *Iară Setilă, dând fundurile afară la câte o bute, horp! ț-o sugea dintr-o singură sorbitură...*(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*, p. 176)

Interjecțiile cu rol eufonic²⁴: *tra-la-la, u-iu-iu, la-la-la*, emisii sonore, fără mesaj, sau imitări aproximative, lipsite de mesaj, ale unor sunete și zgomote produse de animale sau obiecte: *pu-pu-pup, cotcodac, cucu, cirip-cirip, cri-cri* etc. nu pot avea funcții sintactice, așadar, nu pot constitui substitute de propoziții/fraze și nici nu pot îndeplini funcția sintactică de predicat: *Apoi răpede se întoarce acasă la babă, și începe de pe la poartă: cot, cot, cotcodac!!* (I. Creangă, *Punguța cu doi bani*, 95)

b). Funcția sintactică de predicativ suplimentar

Foarte puține interjecții și onomatopee îndeplinesc această funcție. În *GALR*²⁵ sunt atestate două interjecții, expresii interjecționale construite cu interjecția *vai*, ca de altfel și unele onomatopee. În cazul onomatopeelor care ocupă funcția de predicativ suplimentar, acestea devin echivalente semantice ale unor forme verbale gerunziale. Este vorba de cele care denumesc o mișcare sau un sunet produs de animale sau ființe sau de anumite obiecte: *Am auzit pisica miau-miau. / Am auzit pisica maiunind.*

c). Funcția sintactică de atribut

Interjecțiile, dar mai ales onomatopeele, dețin funcția de *atribut* atunci când determină un substantiv. Interjecțiile care provin din alte clase lexico-gramaticale, dar care, prin conversie, au devenit interjecții, au în poziția de atribut rolul de a reda cu mai mare intensitate și expresivitate reacția afectivă a locutorului. Sensul este unul apreciativ față de elementul nominal pe care îl califică: *Avea o rochie fâl-fâl. / Avea un*

²³ Dimitriu, 1999, p. 817

²⁴ *GALR I*, 2008, p. 670

²⁵ *Ibidem*, p. 676

mers **danga-langa**. sau depreciativ: *Are o fată vai de vai*. Unele enunțuri pot fi considerate eliptice deoarece interjecția substituie o întregă propoziție relativă: *Avea o căruță zdronca-zdronca./ Avea o căruță care făcea zdronca-zdronca*.

d). Funcția sintactică de apozitie

După cum se afirmă în *GALR*, „interjecția poate apărea ca bază pentru relații apozitive, în situația în care este simțită ca fiind prea ambiguă și este urmată de diverse secvențe explicative”²⁶: *Așa bătea în ușă: poc! poc!/ Bunicul ei era așa, cam zăpăcit, adică tralala*.

e) Funcția sintactică de complement circumstanțial de mod

Interjecțiile și onomatopeele pot deține funcția de complement circumstanțial de mod, fiind în prezența verbelor, echivalentele unor adverbe, uneori plasându-se după verb, altele plasându-se înaintea verbului pentru a reda un grad mai mare de expresivitate sau pentru a ilustra mai bine efectele sonore ale acțiunilor respective: *M-am trezit în livadă că mi-a picat fleoșc un măr în cap*.

Interjecții compuse repetate mai pot îndeplini această funcție: *Tocmai se începea vestitul joc și călușarii se strigau unul pe altul să se adune: hăp!, hăp!, hăp!* (M. Preda, *Moromeții*, p.170)

f) Interjecțiile sau onomatopeele, *aparent*²⁷, pot ocupa poziția de *subiect* într-un enunț, în cazul în care însoțesc verbe *dicendi* sau de percepție auditivă la modul impersonal: *Se auzea trosc! în podul casei*. Același lucru nu se poate considera în enunțul: *Am auzit trosc! în podul casei*., unde onomatopeea *trosc!* *aparent* ocupă funcția de complement direct.

Aceeași idee, că onomatopeele reprezintă „secvențe de vorbire directă citată (după verbe *dicendi*, după anumite verbe de percepție)”²⁸ cu diverse poziții sintactice, se prezintă și în cazul onomatopeelor care sunt introduse de verbul „a face”, considerat tot verb *dicendi*: *De aceea le-am lăsat și eu pe fete să râdă, până li s-a duce gura la urechi, și pândind vreme pe când șed ele plecate și dau pânza în apă la ghilit, fac tuști! din baltă, ș-o ieu la sănătoasa*. (I. Creangă, *Amintiri*, p. 42).

În concluzie, această lucrare asupra interjecțiilor și onomatopeelor din limba română a atins mai multe obiective: de a face o distincție clară între acestor două unități lingvistice cu un puternic impact atât în limba vorbită, cât și în cea scrisă, de a le caracteriza din mai multe perspective, de a le introduce în contexte variate pentru a decoda semnificația lor și multiplele valențe sintactice pe care le dețin și de a aduce informații noi care să contribuie la o mai bună înțelegerea a faptelor de limbă prezentate.

Bibliografie:

Avram, 2003 – A. Avram, *Despre fluctuația [s]-[ș] în poziție inițială preconsonantică în LR*, LII, nr. 5-6, București;
 Caracostea, 2000 - D. Caracostea, *Expresivitatea limbii române*, Iași, Editura Polirom;
 Căpățână, 2000 – C. Căpățână, *Limba română. Locuțiunile*, Craiova, Editura Universitaria;

²⁶ *GALR I*, 2008, p. 676

²⁷ *GALR I*, 2008, p. 676

²⁸ *GALR I*, 2008, p. 674

- Coteanu, 1962, - I. Coteanu, *Probleme de lingvistică generală*, vol. IV, București, Editura Academiei;
- Dindelegan, Dragomirescu, Nedelcu, 2010 – P. Dindelegan, A. Dragomirescu, I. Nedelcu, *Morfosintaxa limbii române*, București, Editura Universității București;
- Dominte, 2003 - C. Dominte (coordonator), *Introducere în teoria lingvistică*, (Hjemslev: *Expresie și conținut*), București, Editura Universității din București;
- Drăganu, 1945 - N. Drăganu, *Istoria sintaxei*, București, Editura Institutului de Lingvistică Român;
- GALR, 2008 – V. Guțu-Romalo (coordonator), *Gramatica limbii române I Cuvântul, II Enunțul*, București, Editura Academiei;
- Găitănanu, 1998 – Șt. Găitănanu, *Gramatica actuală a limbii române*, Pitești, Editura Tempora;
- Grammont, 1901 – M. Grammont, *Les Onomatopées et les mots expressives în Trentenaire de la Société pour l'étude des langues romanes*, Montpellier;
- Kleiber, 2006 - G. Kleiber, *Sémiotique de l'interjection în Langages*, vol.40, issue 161, Paris, Larousse/Armand;
- Manoliu-Manea, 1973 – M. Manoliu-Manea, *Structuralismul lingvistic (Lecturi critice)*, București, Editura Didactică și Pedagogică;
- Minuț, 1997 - A.-M. Minuț, *Interjecția în limba română I*, AUI, Tomul XLIII, București, Editura Academiei;
- Minuț, 1998-1999 - A.-M. Minuț, *Interjecția în limba română II*, AUI, Tomul XLIV-XLV, București, Editura Academiei;
- Pușcariu, 1937 - S. Pușcariu, *Onomatopeele limbii romane*, Cluj Napoca;
- de Saussure, 1916 - F. de Saussure, *Cours de linguistique générale*, Paris, Payot;
- Seche, 1958 - L. Seche, M. Seche, *Cu privire la problematica legăturii dintre sensul și forma cuvintelor onomatopeice în CL*, Anul III, București, Editura Academiei;
- Stati, 1972 - S. Stati, *Elemente de analiză sintactică*, București, Editura Didactică și Pedagogică;
- Wittoch, 1960 - Z. Wittoch, *Quelques notions nouvelles concernant les onomatopées*, în *SCL*, anul XI, București, Editura Academiei.